

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра спортивного туризму

Курах О.С.

Сучасний стан спортивно-оздоровчого туризму в Україні

Лекція з навчальної дисципліни

„Організація СОР ”

Для студентів спеціальності 242 Туризм

(спеціалізація «Туризм»)

“ЗАТВЕРДЖЕНО”

на засіданні кафедри

спортивного туризму

„4” вересня 2018 р. протокол № 1

Зав.каф _____ А.О.Кухтій

Сучасний стан спортивно-оздоровчого туризму в Україні

1 Проблеми розвитку туризму і України

2. Напрями дослідження спортивно-оздоровчого туризму

3. Розвиток спортивно-оздоровчого туризму

1 Проблеми розвитку туризму і України

Сучасна індустрія туризму — одна з найбільш швидко прогресуючих галузей світового господарства, яка розглядається і як самостійний вид економічної діяльності, і як міжгалузевий комплекс. Попри всі політичні та соціально-економічні негаразди останніх років індустрія туризму стала тією галуззю народного господарства України, яка без залучення державних дотацій стабільно нарощує обсяги виробництва туристського продукту. У розвитку вітчизняного туристського руху помітну роль відіграє спортивно-оздоровчий туризм. По суті він є однією з найдоступніших масових форм активного відпочинку, пізнання та вивчення навколишнього світу. Сьогодні спортивно-оздоровчі подорожі та відпочинок стають невід'ємною частиною життя населення всіх континентів. Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку спортивно-оздоровчого туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристсько-рекреаційний потенціал.

Однак сьогодні в Україні розвиток цієї важливої галузі економіки, яка, за розрахунками фахівців, лише у вигляді податків могла б щороку приносити в державну скарбницю до 4 млрд. дол. США, недостатній. Причинами такого становища є складна соціально-економічна ситуація в державі, нерегульованість механізмів стимулювання туристської індустрії, відсутність ефективної стратегії розвитку цієї галузі як на національному, так і на регіональному рівнях.

2) Напрями дослідження спортивно-оздоровчого туризму

Аналіз наукової літератури дає змогу виділити такі напрями дослідження спортивно-оздоровчого туризму, як соціальний, історичний, економічний, правовий, міжнародний та ін. Теоретико-методологічні аспекти спортивно-оздоровчого туризму, історію його розвитку як в Україні, так і за кордоном, окремі питання управління галуззю вивчали відомі вітчизняні вчені: Федорченко В.К., Цибух В.І., Матвієнко А.Т., Крачило М.П., Попович С.І., Науменко Г.П., Хлоп'як С.В., Школа І.М. та інші. Питанням менеджменту і маркетингу спортивно-оздоровчого туризму присвячені роботи російських науковців: Квартального В.А., Кабушкіна М.І, Гуляєва В.Г., Шаповала Г.Ф. Вітчизняні дослідники Євдокименко В.К., Мацола В.І., Онисько М.Б., Савченко О.М. особливого значення надавали регіональним аспектам розвитку туристської галузі.

У межах вітчизняної туристської галузі чітко визначився окремий вид діяльності — спортивно-оздоровчий туризм. Цей унікальний сегмент туризму виник на самодіяльних засадах з ініціативи туристів-аматорів. Він поєднує в собі спорт і відпочинок, виховує патріотизм і національну самосвідомість. Виділення спортивно-оздоровчого туризму в окремий вид туризму у наукових джерелах є дискусійним питанням. Так, Киф'як В.Ф. окремо визначає спортивний туризм як поїздки з метою участі в спортивних заходах та підтримки улюблених команд, де до послуг туристських фірм звертаються керівники спортивних команд, організатори змагань, об'єднання вболівальників та окремі громадяни, та рекреаційний туризм — подорож із метою відпочинку, оздоровлення і лікування. Російський дослідник Біржаков М.Б. зазначає, що спортивно-оздоровчий туризм передбачає подолання маршруту активним способом, тобто без використання транспортних засобів, покладаючись лише на свої власні сили. Автор зазначає, що активний рух є визначальною рисою спортивно-оздоровчого туризму. За цією ознакою його можна назвати активним туризмом.

Український дослідник Школа І.М. розглядає спортивно-оздоровчий туризм як активний туризм. Автор зазначає, що залежно від рівня мобільності та способу пересування туризм умовно, можна поділити на активний (пішохідний, гірський, лижний, водний, велосипедний, автомобільний, мотоциклетний, спелеологічний) та пасивний (залізничний, автобусний, морський та авіаційний). При цьому він зауважує, що термін активний туризм розуміється в міжнародному туризмі як відвідування даної країни жителями інших країн, а пасивний — виїзд громадян до інших країн [4, с. 63]. Спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається як невід'ємна складова туристської галузі і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом залучення її до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму, самодіяльних туристських подорожах, мандрівних подорожах активного туризму. Разом з тим, спортивний туризм сприяє розвитку та поширенню активних форм відпочинку, а отже, має ще й рекреаційні, пізнавальні, виховні, економічні та інші функції. Розвиваючись на межі спорту та активного дозвілля в природному середовищі, спортивно-оздоровчий туризм сприяє розвитку внутрішнього туризму шляхом пропаганди відносно дешевого і одночасно ефективного відпочинку, що в умовах невисоких матеріальних доходів значної частини населення країни надає йому соціально-пріоритетного значення для відповідних державних, громадських та комерційних організацій.

Таблиця 1 . Кількість туроператорів, які спеціалізуються на спортивно-оздоровчому туризмі, 2012—2016 рр.

Спеціалізація	2012	2013	2014	2015	2016
Пропонують види спортивно-оздоровчого туризму	570	605	610	620	635
Пропонують екстремальні тури	72	72	74	70	72
Висока частка спеціалізація (більше 50% турів) на окремому виді	191	200	195	200	195

Загалом	833	877	879	890	902
---------	-----	-----	-----	-----	-----

Таблиця 2. Кількість туроператорів, які надають послуги виїзного спортивно-оздоровчого туризму, 2012—2016 рр.

Спеціалізація	2012	2013	2014	2015	2016
Пропонують види спортивно-оздоровчого туризму	276	285	295	317	325
Пропонують екстремальні тури	72	74	76	78	82
Висока частка спеціалізація (більше 50% турів) на окремому виді	124	124	130	135	137
Загалом	472	483	501	530	544

Аналізуючи стан спортивно-оздоровчого туризму в Україні, необхідно відмітити її сприятливі умови та багаті рекреаційні ресурси для спортивного відпочинку населення, розвитку туризму й спорту. Останнім часом спостерігається збільшення кількості туроператорів, які пропонують екстремальні тури та зменшення кількості туроператорів, які мають високу частку спеціалізації на окремих видах спортивно-оздоровчого туризму (табл. 1). Станом на 2016 рік 68,4% туроператорів пропонують всі види спортивно-оздоровчого туризму, 22,9% туроператорів спеціалізуються на окремих видах спортивно-оздоровчого туризму (турфірми, що надають перевагу гірськолижним, водним, велосипедним або авто-мото турам), тобто мають високу частку спеціалізації 8,7% туроператорів пропонують екстремальні тури. Спостерігається тенденція збільшення кількості туроператорів, які пропонують усі види спортивно-оздоровчого туризму, кількість туристських фірм, які здійснювали зарубіжні екстремальні тури у 2016 році, дещо зменшилася. В цілому можна засвідчити тенденцію збільшення кількості туроператорів, які надають послуги виїзного спортивно-оздоровчого туризму (табл. 2).

Таблиця 3. Кількість туроператорів, які надають послуги внутрішнього спортивно-оздоровчого туризму, 2012—2016 рр.

Спеціалізація	2012	2013	2014	2015	2016
Пропонують види спортивно-оздоровчого туризму	294	325	352	360	370
Пропонують екстремальні тури	-	-	-	-	-
Висока частка спеціалізація (більше 50% турів) на окремому виді	67	73	75	79	85
Загалом	361	398	427	439	455

Крім вищезазначених туроператорів, у секторі спортивно-оздоровчого туризму діють туристські фірми, які пропонують послуги спортивно-оздоровчого-туризму в Україні (табл. 3). У 2016 році таких туроператорів налічувалось 455, більша частина з них (370) надавали всі види спортивно-оздоровчого туризму, туроператорів, які пропонують екстремальні тури лише по Україні не зареєстровано. Зменшується кількість туроператорів з високим рівнем спеціалізації, що може свідчити про високу конкуренцію в даному сегменті. Співвідношення кількості туроператорів, що спеціалізуються на виїзному та внутрішньому спортивно-оздоровчому туризмі показано на рис. 1. У 2016 році обсяг наданих послуг спортивно-оздоровчого туризму в Україні складав 968,1 тис. осіб, що на 6,9% більше в кількісному вимірюванні порівняно з по

переднім роком, та на 2,3% менше у грошовому (рис. 2). Порівняно з 2016 роком обсяги наданих послуг спортивно-оздоровчого туризму зросли у 2013 році на 9,8% , у 2014 році — на 13,2%, у 2015 році — на 28,2%. Для підрахунку обсягів надання послуг спортивно-оздоровчого туризму з 2014 рік використовувалась нова класифікація Державного комітету статистики, тому складові деяких груп можуть відрізнятися від попередніх років, а відповідно — змінювати загальний обсяг сегменту. Динаміка обсягів наданих послуг спортивно-оздоровчого туризму за організаційними формами наводиться на рисунку 3. За результатами оцінки динаміки обсягів наданих в Україні послуг спортивно-оздоровчого туризму за організаційними формами слід зазначити, що в 2016 році спостерігається скорочення обсягу проведених

експедицій та збільшення обсягу проведених екскурсій. Динаміка розподілу наданих послуг спортивно-оздоровчого туризму за кількістю маршрутів наводиться на рисунку 4. Побудова сучасної індустрії спортивно-оздоровчого туризму залежить від реалізації у цій сфері програмно цільового підходу. Він має зводитися до розроблення програм розвитку як туристських, так і рекреаційних об'єктів: санаторно-курортних закладів, пансіонатів, будинків відпочину. На основі програми необхідно розробити Генеральну схему розвитку і розміщення зон і об'єктів спортивно-оздоровчого туризму. Розроблення зазначених документів стимулюватиметься активніше, якщо поєднуюватиметься з розробленням регіональних програм: інвестиційних, зайнятості, освітніх, оздоровчих. Взаємодія програм різного рівня дасть додатковий поштовх позитивному розвитку місцевого самоврядування і забезпечить економічний розвиток територій.

Розвиток спортивно-оздоровчого туризму в Україні потребує підтримки, узгодженого розвитку в межах усієї індустрії туризму країни. Спортивно-оздоровчий туризм є одним з пріоритетних напрямків розвитку внутрішнього та іноземного туризму в Україні, одним з найбільш сталих видів туристичних ринків.

3. Розвиток спортивно-оздоровчого туризму

1. Відпрацювати механізм створення сприятливих умов для залучення інвестицій, спрямованих насамперед на будівництво нових та реконструкцію діючих об'єктів туристської та курортно-рекреаційної сфер, сприяти спрощенню процедури узгодження інвестиційних проектів.

2. Прийняти комплексне рішення відносно виділення земельних ділянок під будівництво спортивно-оздоровчих комплексів та інших об'єктів туристичної інфраструктури.

3. Реалізувати комплекс заходів для розвитку масового внутрішнього туризму, насамперед спортивно-оздоровчого туризму, як чинника

формування здорового способу життя та підвищення якості життя громадян України.

4. Розбудувати туристську інфраструктуру за напрямками національної мережі міжнародних транспортних коридорів та систему безпеки туристів.

Розвиток нових напрямів спортивно-оздоровчого туризму — екстремального, пригодницького, наддалеких вітрильних та інших подорожей, проведення комбінованих за видами туризму (автомобільного, велосипедного, вітрильного, водного, гірського, мотоциклетного, пішохідного, спелеологічного тощо) подорожей з використання наявних природно-рекреаційних, історико-культурних та кадрових ресурсів країни не тільки створює умови для залучення до активних занять туризмом населення України, а й має стимулюючий вплив на розвиток міжнародного та зарубіжного туризму, сприяє загальному розвитку туристської галузі як високорентабельної галузі економіки України та її входженню до світового туристського ринку.

За підсумками оцінки стану спортивно-оздоровчого туризму в Україні слід зазначити, що більшість туристських фірм надають перевагу міжнародному туризму. Крім того, спортивно-оздоровчий туризм в Україні розвивається під впливом низки політичних та економічних чинників, які обумовлені трансформаційними процесами, які протікають в країні. З одного боку, вони сприяли активному розвитку українського туристського ринку й швидкому зростанню частки виїзного туризму, з іншого — економічна криза негативно вплинула на формування туристської галузі та її інфраструктури, відсутня впевненість у повноцінній реалізації стратегічних планів в туристській сфері. Розвиток спортивно-оздоровчого туризму має важливе значення для розвитку економіки України. Цей вид туризму придатний для нових форм власності й здатний принести найбільшу віддачу. Процес прискореного розвитку спортивно-оздоровчого туризму відбуватиметься в нерозривному зв'язку з розширенням сфери дії ринкових відносин.

Туристська галузь і підприємства, що до неї входять, орієнтуючись безпосередньо на споживача, покликані відіграти активну роль у формуванні ринкового середовища. Туристично-відпочинкова складова має стати важливою компонентою розвитку регіональних культурних центрів з історико-етнографічними назвами.

Рекомендована література:

1. Биржаков М.Б. Введение в туризм. — СПб.: Издательский дом "Герда", 2003. — 5е изд. — 320 с.
2. Грабовський Ю.А., Скалій О.В., Скалій Т.В. Спортивний туризм: навчальний посібник. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2009. — 304 с.
3. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні Чернівці: Книги!XXI, 2003. — 300 с.
4. Школа І.М. та ін. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник. — Чернівці: ЧТЕІ КНЕУ, 2003. — 662 с.
5. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм [Текст]: навч. посібник / Ю.В. Щур. — К.: ТОВ "Альтерпрес", 2003. — 230 с.